

Budapesti Levéltári Mozaikok

2023/9. szám

DOI: [10.56045/BLM.2023.9](https://doi.org/10.56045/BLM.2023.9)

ISSN: 2939-6921

URL: <https://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2023/08/14/leveltari-mozaikok-85/>

PERCZEL OLIVÉR

Lánchídi csaták
A Lánchíd rendszerváltó szerepéről

A hidak történetét több szempontból vizsgálták már, ám történetüket leginkább az építésük, a háborús sérüléseik és az azt követő, valamint egyéb időkben véghezvitt felújításaik határozták meg. Kevesebb szó esett a hidak, az átkelés biztosításán túli, más jellegű, netán különleges, a történelmet is formáló szerepéről. A következő írásunk két ilyen fontos eseményt örökít meg a Lánchíd példájával.

Kulcsszavak: Budapest, Lánchíd, Károlyi Mihály, Friedrich István, őszirózsás forradalom, forrás, Horthy-korszak, Kádár János, tüntetés, rendszerváltás

1918. október 28.

1918 októberében történelmi változások kezdődtek Magyarországon. Az I. világháború elhúzódó harcainak mélyreható következményei miatt a hátország elégedetlensége egyre erősödött. A Wekerle-kormány tehetetlenségében október 23-án lemondott, ezzel egy válságperiódus vette kezdetét. 1918. október 24-én az olasz fronton kezdődő antant támadásra az Osztrák–Magyar Monarchia hadserege fegyverszünetet kért. A fegyverszünet megkötése után a hadsereg szétszéledt és a katonák tömegesen indultak haza, sokan Budapest felé vették az irányt. Wekerle Sándor miniszterelnök lemondása után, az ország vezető és irányító kormány nélkül maradt, és 1918. október 25-én az elégedetlen pártok (a Jászi Oszkár vezette Országos Polgári Radikális Párt, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Károlyi-féle Függetlenségi és 48-as Párt) Károlyi Mihály vezetésével megalakították a Magyar Nemzeti Tanácsot.¹ Követeléseiket 12 pontban foglalták össze, amelyek másnap a lapokban jelentek meg. Kiáltványukban követelték a háború azonnali befejezését, az állami függetlenség visszaszerzését, új választás kiírását, szabad sajtót, demokratikus reformok bevezetését, a népek önrendelkezési jogát – az akkor létrejövő ukrán, cseh, lengyel, délszláv, osztrák nemzetállamok elismerését a wilsoni elvek értelmében, de az ország területi integritását nem veszélyeztetve. A Nemzeti Tanács ezek után már nyíltan ellenkormányként lépett fel.²

Ugyanakkor október 27-ére egy nagygyűlést szerveztek a parlament elé.³ 26-án Károlyi IV. Károly királlyal tárgyalásokat folytatott a gödöllői kastélyban, amelyen a király beleegyezett a 12 pont elfogadásába, és kilátásba helyezte Károlyi miniszterelnöki kinevezését.⁴ Az eskütételre Bécsben került volna sor, így a gróf másnap a császárvárosba utazott. Azonban a kinevezés mégsem történt meg – sőt, a király átmenetileg József főherceget *homo regius*-szá (a király megbízottjának) nevezte ki – és a gróf csalódottan utazott vissza Budapestre.

¹ Siklós 1976. 60. p.

² Siklós 1978. 98–100. p.

³ Magyarország népéhez! *Népszava*, 1918. október 26. 1–2. p.

⁴ Károlyi 1977. 143. p.

1. kép. Magyarország népéhez! (Népszava, 1918. október 26. 1–2. p.)

Október 27-én a délutáni gyűlésen hatalmas tömeg lepte el az Országház teret. A közel 100 000 ember a demonstrációt követően a Bécsből érkező Károlyi elé vonult a Nyugati pályaudvarhoz. A megjelentek Károlyit éltették, míg a főherceget: „nem kell diktátor!” kiabálással fogadták. A vasutasok a pályaudvar egy mellékkijáratán menekítették ki József főherceget, aki a Várba távozott.⁵ Károlyit a lelkes tömeg élén Lovászy Márton beszéddel fogadta: „Ha nem lettél miniszterelnök a király akaratából, majd azzá teszünk a nép akaratából.”⁶

Az események megállíthatatlanok voltak, a lelkes – és feltűzelt – emberek másnap a Károlyi által vezetett Függetlenségi és 48-as párt Gizella téri (ma: Vörösmarty tér) központja előtt gyülekeztek, várva a pártvezetők bejelentéseit. Az egyre türelmetlenebbé váló tüntetőket

⁵ Hatos 2018. 124. p.

⁶ Károlyi 1965. 369. p.

az alkalmi szónokok eleinte igyekeztek csillapítani, azonban a pártház ablakából az emberekhez szóló Buza Barna képviselő szavai felizgatták az összegyűltek érzelmeit. Amikor Buza kijelentette, hogy „*Mélységes elkeseredéssel jelentjük, minden megtörtént a hatalmasok részéről, hogy elveszítjük Magyarországot.*”⁷ a tiltakozóknak már csak egy vezényszó kellett, amelyet – a visszaemlékezések szerint – Friedrich István mondott ki: „*Menjünk Budára!*” A párt vezető emberei (Friedrich István, Buza Barna, Vass János, Fényes László) ekkor a menet élére álltak és „*Gyerünk a várba!*” kiáltásokkal, a Marseillaise-t énekelve megindultak a tüntetők József főherceghez a Várba, Károlyi miniszterelnöki kinevezését követelni. A Dunakorzón felállított széksort szétdobálva érkeztek a Gresham-palota előtti térre, ahol a Lánchíd előtt lovas rendőrök és csendőrök sorfala várta őket.⁸ A kormány akkor még irányította a rendőrséget, akiknek vezetője ellenállást rendelt el a karhatalom számára: megparancsolták nekik, hogy a Lánchídon nem szabad átengedni a tüntetőket. Sándor László főkapitány a Lánchíd pesti hídfőjéhez egy szakasz katonaságot, mögöttük egy szakasz csendőrt állított fel, előttük lovasrendőrök és egy csapat gyalogos rendőr foglalt helyet. Néhányan átkiabáltak a katonaságnak, hogy „*ti is magyarok vagytok, ne bántsatok!*”⁹ Mégis, miután a fékezhetetlen emberek a rendőrsorfalhoz értek, az események elszabadultak és kitört a káosz. Azt, hogy pontosan mi történt, az egymásnak ellentmondó nyilatkozatok és újsághírek miatt ma már lehetetlen rekonstruálni. Sándor László rendőrfőkapitány szerint az első lövést a tömegből adták le a rendőrökre, amire azok válaszoltak.¹⁰ Az *Est* tudósítója szerint az események Krecsányi Kálmán főkapitány-helyettes parancsára kezdődtek, miután „*lovasattakot vezettek a tömeg ellen. A rendőrök kivont karddal rohanták meg az előállókat és ütötték-verték, akit kard alá kaphattak. A katonák, akik a rendőrök vonaláig utat adtak a tömegnek, megdermedve nézték a vérengzést, majd a tömegből eldördült egy-két lövés, mire a csendőrök sortüzet adtak. Rettenetes izgalomban életre-halálra folyt tovább a csata. A rendőrök káromkodtak, a sebesültek jajveszéltek.*”¹¹

⁷ Győri Illés István: A Lánchídi csata évfordulója. Visszaemlékezés az 1918-as véres hétfőre. *Népszava*, 1958. október 28. 2. p.

⁸ Győri József: A „Lánchídi csata”. *Pártélet*, 1968/10. 10. p.

⁹ Idézi Hatos 2018. 135. p.

¹⁰ Sándor László a forradalom aktáiból. *Magyarország*, 1920. augusztus 26. 2. p.

¹¹ Három halottja, 55 sebesültje van a Lánchídnál vívott csatának. Az *Est*, 1918. október 30. 3. p.

2. kép. Az Est tudósítása: Három halottja, 55 sebesültje van a Lánchídnál vívott csatának. (Az Est, 1918. október 30. 3. p.)

A megjelent hírek szerint három halottja (Kacsarik Sándor, 27 éves munkás, Riesner István 24-27 éves bádogos¹² és Krisztics Proda nevű 26 éves borbély¹³) és 55 sebesültje volt a megmozdulásnak: a sérültek a kardlapozás során vágott, szúrt és zúzott sebeket, valamint a lövöldözés következtében lőtt sérüléseket szenvedtek. Az esetet kirobbantó Friedrich István (aki 1919. augusztus 7. és november 24. között az ország miniszterelnöke lett), maga is megsérült, horzsolásokat szenvedett.¹⁴

¹² BFL X.201.a. 231. kötet. 1918. október 28. 57. bejegyzés.

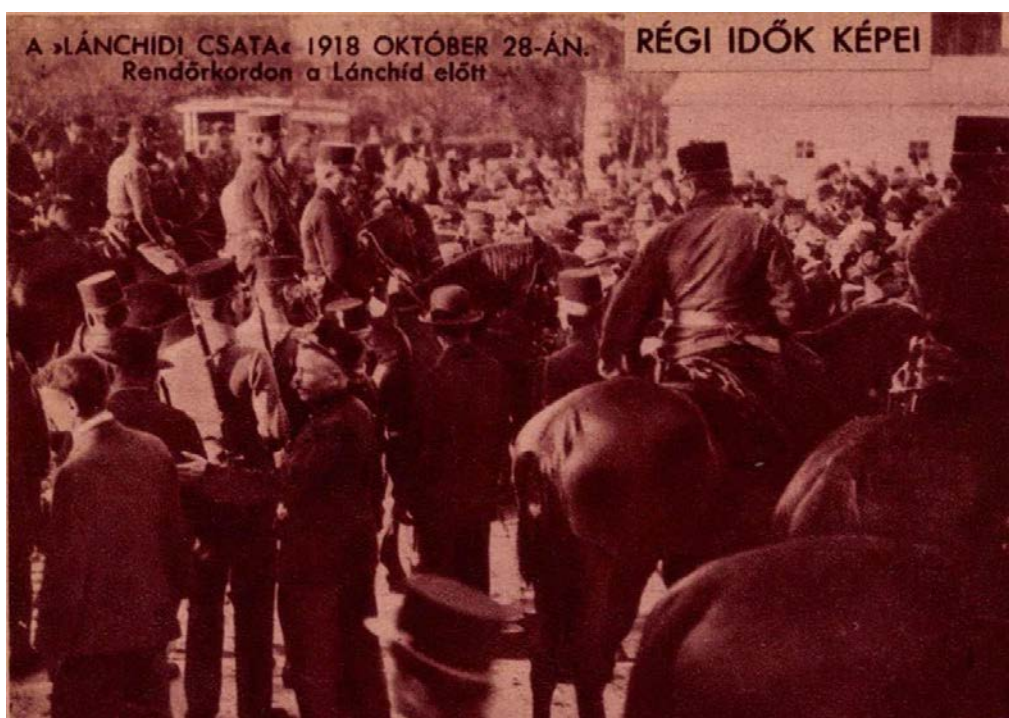
¹³ BFL X.201.a. 231. kötet. 1918. október 28. 84. bejegyzés.

¹⁴ BFL X.201.a. 231. kötet. 1918. október 28. 81. bejegyzés.

Budapesti Önkéntes							Mentő Egyesület						
Eset-							Napló.						
1918 év X. hó 18 napján.													
Időpont	A mentő elve	Hol történt az eset	Értesítve vagy	Időpont	Állapot	Állapot	Időpont	Állapot	Időpont	Állapot	Állapot	Állapot	Állapot
					Friedrich								
					Nővér								
					Lábujj								
					Molnár								
					M. I.								

3. kép. A Budapesti Önkéntes Mentőegyesület mentőszolgálati naplója, 1918. október 18. (BFL X.201.a 231)

A sérültek száma minden bizonnyal több lehetett, hiszen nem mindenkit a mentők láttak el (a mentőnaplóban 57 bejegyzés található), lehettek, akik a hatóságok elől eltitkolták könnyebb vagy súlyosabb sérülésüket. Voltak, akik a Gresham-palota kapuja alá menekültek, sokukat a Gizella tér 2.-ben, másokat a Károlyi-palotában láttak el, de olyan is akadt, aki a Margit-szigeti Nagyszállóban kapott orvosi segítséget.

4. kép. A „lánchídi csata” 1918. október 28-án. Rendőrkoron a Lánchíd előtt.
(Pesti Napló Képes Műmelléklet, 1933. február 5. 12. p.)

A „csata” következményei

Ez a tömegmegmozdulás – a lánchídi csata – jelentős következményekkel járt, mivel ezen események tekinthetők a forradalom kezdetének. Másnapra a Magyar Nemzeti Tanács felhívást tett közzé, hogy a munkások a gyárakban fél órára szüntessék be a munkát, majd a fővárosi rendőrség, a postások és a telefonközpontok jelentették be csatlakozásukat a Nemzeti Tanácshoz. 30-án forradalmár katonák levágták sapkadíszeiket és helyükbe őszirózsát tűztek, így ez a virág lett a forradalom jelképe és névadója. A forradalomra felesküdt katonaság éjjel körül elfoglalta a hadsereg budapesti központját, másnap reggel a szociáldemokrata vezetők mozgósították a fővárosi és a környékbeli munkásságot. Közben Károlyi Mihály, Jászi Oszkár és Kunfi Zsigmond a Várba mentek, ahol József főherceg Károlyit miniszterelnökké nevezte ki, aki hamarosan kikiáltotta a Népköztársaságot.

A megmozdulás halálos áldozatairól szóló hírek a lakosság sok tagjából döbbenetet, együttérzést és a segítségadás igényét váltották ki. Az újságok szerkesztősegei (az *Est*, a *Világ*) adományokat fogadtak, rövid idő alatt jelentős összegeket gyűjtöttek össze, amelyet eljuttattak a szerencsétlenül jártak családjainak. Pártok, különféle egyesületek és magánszemélyek is elküldték pénzbeli juttatásaikat a lapok szerkesztősegeinek. Az Országos Radikális Párt 5000 koronát,¹⁵ egy – a neve elhallgatását kérő – Vörösmarty utcai háztulajdonos 1000 koronát küldött,¹⁶ míg a MÁV Nyugati pályaudvarának cipész és szabóműhelye 160 koronát utalt az *Est* szerkesztőségébe.¹⁷ Károlyi Mihály rendszerében a „csata” áldozatai hőskökké váltak, akik előtt fejet hajtottak, sírjukat a 1919. március 15-én tartott ünnepek keretében

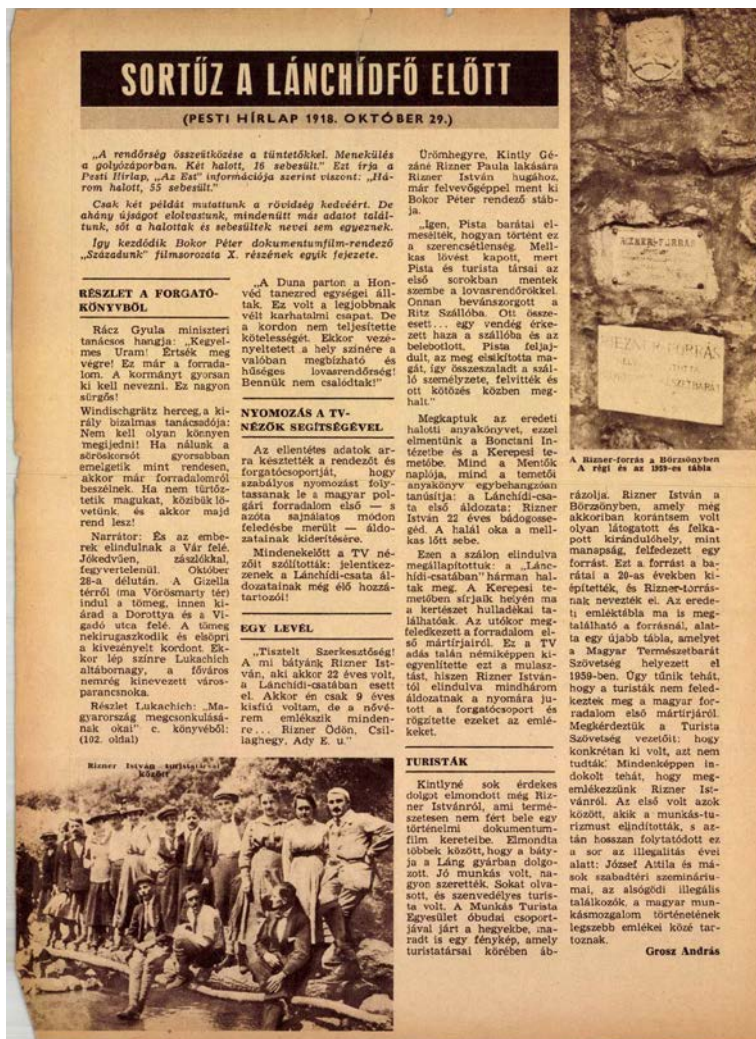
¹⁵ A lánchídi tüntetés áldozataiért. *Világ*, 1918. október 31. 10. p.

¹⁶ Ezer korona a lánchídi csata áldozatainak. *Az Est*, 1918. október 31. 5. p.

¹⁷ A lánchídi csata áldozatainak. *Az Est*, 1918. november 3. 7. p.

megkoszorúzták.¹⁸ Ezzel szemben a Horthy-korszak elítélte Károlyi rendszerét, a Tanácsköztársaság közvetlen előzményének tartva azt, így a lánchídi csatát a vörös terrort kiobbantó mozzanatnak titulálták. A második világháború után – miután ismét baloldali vezetők irányítottak – az eseményt újra dicsőség övezte. „A forradalmak sorsát rendszerint az első kiontott vér dönti el. [...] A lánchídi csata a maga három munkás-halottjával eldöntötte az eseményeket: az uralkodó osztály brutálisan kijelentette, hogy nem enged, békés úton át nem adja a hatalmat a demokráciának.” – írta már 1945 októberében egy újságíró.¹⁹

Kádár János rendszerében a munkásmozgalom története, a Károlyi-féle öszirózsás forradalom, valamint a Tanácsköztársaság államilag elismertek voltak, néhány kiemelt eseményük a dicsőséges proletár történelem ünnepevé változott. Így a lánchídi csata során elhunyt három személyt a munkásmozgalom mártírjaiként emlegették és életükről dokumentumfilmet forgattak.²⁰

5. kép. Grosz András: Sortűz a Lánchídfő előtt.
(Turista. A Magyar Természetbarát Szövetség lapja, 1969. február 1. 4. p.)

¹⁸ Andor Leó: Új márciusok és új forradalmak. *Reggeli Hírlap*, 1919. március 15. 2. p.

¹⁹ Kósa János: Budapest 1918 október. *Haladás*, 1945. október 27. 3. p.

²⁰ *Népművelés*, 1968. április 1. 1. p. A filmet Bokor Péter dokumentumfilm-rendező készítette, a Századunk X. részéként. Grosz András: Sortűz a lánchídfő előtt. *Turista*, 1969/2. 4. p.

Az eseményt festményen,²¹ rézkarcon,²² sőt – egy munkásmozgalmi veterán fafaragó által – még faragott domborművön is megörökítették. A Tanácsköztársaság 50. évfordulóján országos emlékezés és ünneppsorozat zajlott. A budai Várpalotában a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum az 1918–1919-es eseményekről reprezentatív kiállítást állított össze. A tárlaton láthatták az érdeklődők a lánchídi csata egyik áldozatának golyótépett köpenyét, valamint a rendőrség és a mentők korabeli jelentését.²³

Az egyik áldozat – az elsőként elhunyt Riezner István – emlékének utóélete sajátos utat járt be. Rizner vagy Riezner (a mentőnapló bejegyzése szerint Riesner) szabadidejében természetjáró volt, és a Munkás Turista Egyesület óbudai csoportjával kirándult a közeli hegyekben. Emlékére 1928-ban turistatársai a Börzsönyben, a Kismaros közelében található Csömöle-völgyi forrást kőfoglalattal építették ki, emléktáblát helyeztek el rajta és a vízkitörést elnevezték Rizner-forrásnak.²⁴ Az emléktábla alá 1959-ben egy újabbat erősítettek és időnként kirándulásokat szerveztek oda. Az 1969-es tanácsköztársasági évfordulón több mint 1000 turista kereste fel a helyet. A turista szövetségek által megszervezett – a tagok számára „ajánlott” – túrán koszorúavatással és beszéddel emlékeztek meg a fiatal munkás turista mártíromsága előtt.²⁵ Az emléktáblák kissé megkopott betűi ma is olvashatóak a kirándulók számára.²⁶

6. kép. A Riezner-forrás.

([95 éve avatták fel a Riezner-forrást](#). *Turista Magazin*, 2015. szeptember 5.)

²¹ Barna Miklós festőművész kiállítása. (Ernst Múzeum. Budapest, 1968.) Magyar kiállítási, művészeti katalógusok a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményéből. 7. p.

²² *Magyar Nemzet*, 1968. november 10. 9. p.

²³ A forradalom emlékei a várpalotában. *Esti Hírlap*, 1969. január 20. 1. p.

²⁴ Vitányi Iván: A Riesner-forrásról. *Turista*, 1959/10. 2. p.

²⁵ Emléktúrák hónapja. *Turista*, 1969/5. 2. p.

²⁶ <https://turistautak.openstreetmap.hu/mentettutv-15973961480cnd> (utolsó lekérdezés: 2023. július 28.)

1986. március 15.

A Lánchíd a Kádár-korszakban is teret adott egy később nagy jelentőségűvé váló erőszakos eseménynek. A rendszer az 1848–49-es forradalom és szabadságharc kezdődátumát, március 15-ét nem ünnepelte, akkor a jeles nap csupán egy közönséges munkanapnak számított, munkaszüneti nappá majd 1989-ben, hivatalos állami ünneppé 1990-ben változott. Annak ellenére, hogy az állami szervek tartottak koszorúzásokat, a forradalom helyszíneinek (Pilvax kávéház, Nemzeti Múzeum, Vár) vagy a szereplők szobrainak (Batthyány örökmécses, Petőfi-, Kossuth-, Bem-szobor stb.) felkeresése alkalmat biztosíthatott rendszerellenes tüntetések számára. Az első ilyen megmozdulásra 1971-ben került sor, ám a rendőrség az emlékezők csoportjait feloszlatta. Komolyabb tüntetésre került sor 1972-ben, amikor az összegyűlt 1500 fős tömeget gumibotokat is használva zavarták szét, és sok fiatal bebörtönöztek. Az exponált személyeket az események után megfigyelték, időnként ellenőrizték, elbeszélgettek velük. Mégis, hasonlóan zajlott az 1973-as megemlékezés is,²⁷ amelyeknek hatására az 1974-es állami megemlékezésekre a rendőrség már komolyan készült. Feladatuk volt *„figyelemmel kísérni a nagygyűlés és a koszorúzási ünnepség befejezése után a kialakult helyzetet, gondoskodni a közrend, közbiztonság megzavarására, provokációs cselekményekre irányuló kísérletek azonnali megszüntetéséről.”*²⁸ További intézkedéseket hajthattak végre a Munkásőrség és az ifjúgárdisták polgári ruhás tagjai, akik *„az olyan személyeket, akik feltűnően nagy, vagy a hagyományos kokárdánál feltűnőbb nemzeti színű szalagot viselnek, beszéljék rá, annak levételére. A szalag levétele után távolítsák el a helyszínről, adatainak egyidejű feljegyzéseivel.”*²⁹ Az állambiztonság preventív intézkedéseket folytatott az ünnepségek előtt. Az ismert galerivezetőket izgatásért felelősségre vonták, volt, akit őrizetbe vettek, másokat csupán figyelmeztettek (az enyhébb veszélyességűnek ítélt személyek ellen munkahelyeiken és iskolai beszélgetéseken, a veszélyesebbnek ítéltéknél a rendőrség vizsgálati osztályon), azaz megfélemlítették őket.³⁰ Az intézkedéseknek köszönhetően nagyobb rendezavarás 1974. március idusán nem történt. Ám aznap 14 személyt letartóztattak, sokakat pedig igazoltattak, 105 fiatalnak elvették a személyi igazolványát.³¹ Ezek után a további évek megemlékezései zavartalanul zajlottak.

A következő komolyabb megmozdulás 1983-ban történt, annak kimenetele hasonló volt, mint tíz évvel korábban.³² Két év múlva az „ünnep” ugyan békésen zajlott (a rendőrök mindvégig szó nélkül követték a demonstrálókat a Petőfi-szobortól az örökmécsesig), de ennek oka az éppen akkor Budapesten rendezett Európai Kulturális Fórum miatt az országra irányuló nemzetközi figyelem volt.³³ 1986-ban azonban az események ismét véres atrocitásokká fajultak. Aznap a rendőrség tagjai fokozott készültségben dolgoztak és árgus szemekkel figyelték a diákok vonulását. Fiatalok százai a Petőfi-szobortól énekelve belvárosi sétára indultak. Az események fordulatát az adta, amikor egyiküket (egy szamizdat kiadónak pénzt gyűjtő egyetemista lányt, Diószegi Olgát) a rendőrök a vonulóktól leválasztva egy rendőrautóba

²⁷ Farkas 2023. 18–32. p.

²⁸ Terv javaslat az 1974. március 15-vel kapcsolatos ünnepséges rendőri biztosítására és megelőző intézkedésekre. BFL VI.15.d.2. 1. doboz. 111-066/1974. sz. ügyirat.

²⁹ Uo.

³⁰ Feljegyzés az 1974. március 15-ét megelőző intézkedésekről. BFL VI.15.d.2. 1. doboz. 111-066/1974. sz. ügyirat.

³¹ Előzetes összefoglaló jelentés. BFL VI.15.d.2. 1. doboz. 111-066/1974. sz. ügyirat.

³² A lánchídi csata. *Múlt-kor történelmi magazin*. 2011. március 15. https://mult-kor.hu/20110315_a_lanchidi_csata (utolsó lekérdezés: 2023. július 28.)

³³ Uo.

tuszkolták.³⁴ A fiatalok körülbelül 1000 főre duzzadt tömege a Kossuth térre, onnan a Batthyány-örökmécseshez, majd a Bem-szoborhoz, végül a Batthyány téri Kölcsey-szoborhoz gyalogolt, ahol elénekelték a Himnuszt és ülösstrájkba kezdtek. Délután 4 órakor az időközben a térre érkező rendőrök megkezdték a tiltakozók szétszlatását. A fiatalok igazoltatása során sokuk személyi igazolványát elvették, miközben kiszorították őket a térről.³⁵

A rendőrség felkészült az esti eljárásra, erre utal, hogy az embereket meghatározott irányba terelték, amelynek célja a Lánchíd volt. Este 7 óra körül a Petőfi-szobornál gyülekező kb. 5–600 fős csoportot a Roosevelttér, majd Buda felé irányították, mivel a Parlament felé lezárták az utcákat.³⁶ Miután a hídra vezették a demonstrálókat, a Roosevelttéri egység utánuk nyomult és az embereket a túlsó part felé szorította. „*Mikor a menet vége már az előző sorok sarkába ért, a rendőrök gumibottal ütni kezdték a hátakat. Az első sorok elérték a budai hídfőt: s sűrű rendőrsorfallal találták szemben magukat. Senkit nem engedtek el, amíg a személyi igazolványát oda nem adta. Az újabb rendőrök újra és újra személyit kértek, fenyegetőztek és gumibotjaikkal bökdösődtek. Így kellett gyakorlatilag egyesével, kinkeservesen áthaladni a hídfőn mindenkinek. Aki menekülni próbált, azt üldözőbe vették, aki elesett, rugdosták, aki ellenkezett, azt elvitték megverni.*”³⁷ – írta a Beszélő az események után két héttel. A tüntetőktől elvették az igazolványukat, amelyet csak hetekkel később szolgáltattak vissza. Ha főiskolás volt a személy, a rendőrség kiment az iskolába, ahol az igazgatóknak elmondták, hogy a diák részt vett a tüntetésen. Az intézményvezetők a tanulókat megrovásban részesítették, kaptak továbbá egy rendőrhatalósági figyelmeztetést (sokuk 500–3000 forintos bírságot is), és bekerültek az Állambiztonság adattárába.³⁸

Ennek a lánchídi csatának is voltak következményei: tiltakozásul 18 személy létrehozta a Március 15. Polgárjogi Egyesületet és beadványt nyújtottak be a jogsértések miatt a katonai ügyészséghez. A megbírságoltak megsegítésére pedig gyűjtőakció indult.³⁹ Az eseményekről Dékány István filmrendező 2008-ban 60 perces dokumentumfilmet készített, amelyben az akkori résztvevők mondják el személyes élményeiket.⁴⁰

Az államvédelem és a rendőrség 1988-ban is kiemelten készült az eseményekre. Sőt akkor még a megelőző intézkedések között hangsúlyos elemként szerepelt az állambiztonság megőrzése. A kiadott utasítások szerint az állambiztonsági szervek feladatai között szerepelt időben jelezni minden olyan értesülést, amely az ünnepséget megzavaró körülményre, ellenséges megnyilvánulásra utal. Továbbá ellenőrizték a fiatalok által csoportosan látogatott szórakozóhelyeket.⁴¹

³⁴ Nagy W. András: Márciusi hátramenet. *Beszélő*, 1992. március 24. 25–27. p.

³⁵ Fazekas Zsuzsa: „Ez egy kelepce volt.” – 30 éve zajlott le a lánchídi csata. *hvg.hu*. 2016. március 15. https://hvg.hu/itthon/20160315_lanchidi_csata_1986_marcius_15 (utolsó lekérdezés: 2023. június 13.)

³⁶ Solt Otilia: A lánchídi csata. Beszélgetés Pongor Sándor ezredessel, a BRFK közbiztonsági (ma már Közrendvédelmi) Osztálya vezetőjével. *Beszélő*, 1990. március 15. 6–8. p.

³⁷ Az 1986-os március 15. *Beszélő*, 1986/16. 421–423. p.

³⁸ F. Havas Gábor: A belső elhárítás belső szemmel. Beszélgetések Bajcsi István volt állambiztonsági tiszttel. *Beszélő*, 1990. február 17. 21–24. p.

³⁹ Ungváry 2007.

⁴⁰ A lánchídi csata. <https://videa.hu/video/film-animacio/lanchidi-csata-86.03.15-1-qnfqbO2MUIxRTkNN> (utolsó lekérdezés: 2023. július 28.)

⁴¹ Terv az 1988. március 15. kiemeltebb rendezvényeinek rendőri biztosítására. 3–4. p. BFL VI.15.d.2. 1. doboz. 116-03/2/1/88. sz. ügyirat.

7. kép. Március 15-ei felvonulás a Margit hídon, 1988.
(Fortepan/Hodosán Róza, képszám: [61580](#))

A következő évben – amikor a nap már munkaszüneti nappá vált – a rendőrség rendezvénybiztosítási feladatai között az állam védelme már nem szerepelt önálló elemként. A rendszerváltás folyamatának közepette a helyzet felfogása már megváltozott: a rendőrségi utasításban már csupán a közrend, a közbiztonság védelme és a rendezvények zavartalan biztosítása szerepelt, a tüntetést már nem tekintették a belső ellenállásnak.⁴²

Összegző gondolatként megállapíthatjuk, hogy a Lánchídnak rendszerváltó szerepe volt, hiszen az 1918-as események az őszirózsás forradalom közvetlen előzményének tekinthetőek, az 1986-os „csata” pedig a rendszerváltást közvetlenül kiváltó események sorába illeszthető.

Levéltári források

Budapest Főváros Levéltára (BFL)

- VI.15.d.2 BRFK Rendészeti Szervek iratai. Közrendvédelmi iratok. Biztosítások iratai
- X.201.a Budapesti Önkéntes Mentőegyesület iratai. Mentőszolgálati naplók

Nyomtatott források

- Az Est*, 1918. október 30. 1918. október 31., 1918. november 3.
- Beszélő*, 1986/16. 1990. február 17., 1990. március 15., 1992. március 24.
- Esti Hírlap*, 1969. január 20.
- Haladás*, 1945. október 27.

⁴² Terv az 1989. március 15.-ével kapcsolatos rendezvények rendőri biztosítására. 1–3. p. BFL VI.15.d.2. 1. doboz. 116-037/b/5-89. sz. ügyirat.

Magyar kiállítási, művészeti katalógusok a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményéből.
Magyarország, 1920. augusztus 26.
Magyar Nemzet, 1968. november 10.
Népművelés, 1968. április 1.
Népszava, 1918. október 26.
Népszava, 1958. október 28.
Pártélet, 1968/10.
Reggeli Hírlap, 1919. március 15.
Turista, 1959/10., 1969/2., 1969/5.
Világ, 1918. október 31.

Felhasznált irodalom

Farkas 2023. Farkas Gyöngyi: *Márciusi ifjak a Kádár-korban. Alternatív március 15-i ünneplések az 1970-es években*. Pécs, 2023.

- Hatos 2018. Hatos Pál: *Az elátkozott köztársaság. Az 1918-as összeomlás és forradalom története*. Budapest, 2018.
- Károlyi 1965. Károlyi Mihály: *Egy egész világ ellen*. Budapest, 1965.
- Károlyi 1977. Károlyi Mihály: *Hit, illúziók nélkül*. Budapest, 1977.
- Siklós 1976. Siklós András: A polgári demokratikus forradalom. In: *Magyarország története 1918–1919 1919–1945*. Főszerk.: Ránki György. Budapest, 1976.
- Siklós 1978. Siklós András: *Magyarország 1918/1919. Események/ képek/ Dokumentumok*. Budapest, 1978.
- Ungváry 2007. Ungváry Krisztián: Az állambiztonság célkeresztjében. Március 15. a pártállami diktatúrában. *Rubicon*, 2007/3. 20–28. p.

Impresszum

Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3–5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin

Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint,
Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3–5.; 1554 Budapest, Pf. 41.

e-mail: mozaikok@bparchiv.hu

ISSN 2939-6921